

СТАНОВИЩЕ

на доц. д-р Христо Попов

член на научното жури за оценка на качествата на дисертационния труд

на Юлий Емилов Стоянов

на тема: „Елинистическа Тракия и латенският свят. Културни контакти и взаимодействия през IV-I в.пр.Хр.“,

представен за присъждане на образователна и научна степен “Доктор”

Юлий Стоянов е роден в гр. София. Завършва средното си образование в Националната гимназия за древни езици и култура «Св. Константин Кирил Философ». В периода 1996-2000 г е студент по археология при катедра Археология на СУ „Св. Климент Охридски“, където завършва курса на обучение със степен „бакалавър“. Магистърска образователна степен придобива през 2002 г в Института по праисторическа археология на Копенхагенския университет, където специализира при проф. Клавс Рандсборг.

От VII.2003 до VII.2006 г. Юлий Стоянов е редовен докторант при катедра Археология, Исторически факултет, СУ "Св. Климент Охридски". Осъществени са няколко специализации в чужбина, сред които с особена важност за работата по дисертационния труд на докторанта се отличават специализациите при проф. Ото Урбан в Института по пра- и протоистория на Виенския университет.

Като ученик, студент и докторант през последните 20 години Юлий Стоянов участва в значителен брой археологически изследвания. Тук могат да бъдат споменати обекти като Сборяново, Татул, могилените некрополи в Казанлъшко, проучвания в района на Враца, Пазарджик, Плевен, Правец и др. – без да е необходимо да се изреждат всички теренни проучвания в интензивната професионална биография на докторанта. Редица от обектите, на които той работи като член на екип, предоставят важни емпирични материали за неговия бъдещ дисертационен труд.

От времето на неговата специализация в Копенхаген Юлий Стоянов участва в различни международни научни форуми – в България и в чужбина.

Докторантът притежава забележителни езикови умения. Владее на отлично ниво английски и руски език и на добро ниво датски, немски и турски език. Тук трябва да бъде споменато и владението на класическите езици.

Предложеният за рецензиране дисертационен труд се състои от две основни части – текстова и приложение. Текстът има обем от 521 страници, включително и библиографията. Списъкът на използваните научни трудове обхваща над 1700 заглавия. Авторът борави с този значителен обем публикации и с информацията, съдържа в тях с лекота, която се забелязва ясно в текста и допринася за неговата четивност. Приложенията съдържат 79 табла с карти, статистически схеми, многоброен графичен и снимков материал.

Структурата на работата е прегледна. Задължителните във Въведението реквизити като *хронологически и териториален обхват, цели и методи на изследването* са добре развити, като са представени в дискуссионен план. Считам, че подобен подход е положителен, още повече, че сравнителният „по задание” характер на изследването го сблъсква неминуемо с проблеми от терминологичен характер – по отношение на хронологически и периодизационни схеми, културно-исторически понятия, интерпретационни модели и методически апарати, характерни за различни научни школи и пр. Авторът излага ясно своите позиции, но и когато изникват спорни моменти, като този с възприемането като синоними на термините „елинистическа епоха” и „кънсожелязна епоха” за територията на Тракия, Юлий Стоянов показва, че е наясно с рисковете, които се крият. Той представя своите аргументи в конкретните случаи, а всеки читател може да прецени дали ги приема или не. Умението на автора да избира конкретни решения, след което да се аргументира ясно за заетата от него позиция се вижда ясно в Част 03. от Въведението, озаглавена *Методи на изследване*.

Първа глава от дисертацията е посветена на *История и проблеми на проучванията*. Разделена е в хронологически план на три части, наречени условно от автора 1. *Емпиричен период (1876-1946)*; 2. *Аналитичен период (1947-1989)* и 3. *Съвременен период (края на XX- началото на XXI век)*. Като достойнство на тази част от дисертацията могат да бъдат посочени подробното разглеждане на многобройни научни изследвания, свързани с трите обособени периода. Докторантът не се ограничава с общо изброяване, а дава коментар за значението и приносите на разглежданите от него изследвания. Много добре е направено паралелното сравнително представяне на развитието на „келтската проблематика” в България с това на

„келтската археология” в европейската археологическа наука – изворова база, основни изследователски проблеми, интерпретационни модели, съвременни тенденции и др. По този начин на читателя е предложен широк поглед върху развитието на проблематика, която далеч надхвърля рамките на тясно регионалното и позволява да се мисли и гледа в общ междурегионален контекст, в който отделните части не са еkleктично откъснати и взети по отделно сами за себе си. Представените сравнителни статистически графики в Табла I-II от Приложенията допълнително онагледяват сравнението в развитието на проблематиката в Централна и Западна Европа и в България или Централна и Западна Европа и балканските страни.

Третата част от Първа глава показва най-ясно, че избраното от Юлий Стоянов деление на историографската част е не само хронологическо, но и до голяма степен аналитично по отношение на развитие на методология, интерпретационни модели, общи тенденции и особености на различни „национални” школи, като се констатира, че значителните различия постепенно се сближават и преодоляват.

Наред с отбелязването на безспорните положителни качества на Първа глава от разглеждания дисертационен труд, бих искал да отправя някои критични забележки, които се отнасят към избраните наименования на отделните историографски периоди – Емпиричен, Аналитичен и Съвременен, които, поне за мен, са неудачни. Струва ми се, че са озаглавени така в търсене на по-оригинално и интересно звучене, но за съжаление се е достигнало до смислови противоречия и разнобой в критериите, по които са наречени различните периоди. Емпиричното начало присъства (и трябва да присъства – б.м.) във всеки един период от развитието на науката. Дори беглият поглед върху направения от Ю. Емилов чудесен историографски преглед показва, че значително емпирично натрупване има през втория от обособените от него периоди. Аналитичният подход от своя страна също едва ли е загубил своето присъствие след края на 80-те години на XX в., когато започва Съвременният период, според делението на автора. Колкото и условни да са тези определения и да имат технически характер, тяхното терминологично обособяване е силно противоречиво и ми се струва, че при бъдещото публикуване (което със сигурност трябва да бъде направено) сериозното научно изследване на Ю. Стоянов само би спечелило, ако този проблем бъде преодолян.

Втора глава от дисертационния труд е наречена *Антични сведения и археологически данни за келтските нашествия в Тракия*. Тази част също включва подробен историографски преглед по проблемите на келтската експанзия към

Югоизточна Европа (ч. 2.1.) и Балканите (ч.2.2.-2.5.). Основните приноси на докторанта се състоят в изключително пунктуалното събиране, систематизиране и аналитично представяне на вече немалобройните археологически източници за присъствие на келтско население в Тракия и за началните процеси на латенско влияние. Три десетилетия след публикуването на дисертационния труд на М. Домарадски на Ю. Емилов в много отношения се е удало да надгради тогава достигнатото ниво и да го обобщи.

Не е необходимо да бъдат подробно изреждани всички представени резултати, но като примери заслужават да бъдат споменати дискусиите за гробния комплекс от Мезек, в която авторът се включва със своите приноси и сравнителният анализ за редица урбанизирани центрове в южните и централни части на Балканите, за които се разглежда хипотезата, че са засегнати от келтските нашествия в края на IV и първите десетилетия на III в. пр. Хр. В последния случай, като подробно анализира контекста на откриване и характера на находките, служещи като основание за обвързване с келтските нашествия, Ю. Емилов изгражда и защитава тезата, че вече не е оправдано да се поддържа дълго време битувалият и в нашата и в чужда историография „катастрофичен модел”. Животът в повечето селища продължава и в дългосрочен план може да се говори по-скоро за претопяване и взаимопроникващо влияние, след първоначалния остър блъсък. Тази теза се прокарва и поддържа като водещ мотив в цялото изследване и убедително се доказва въз основа на авторския анализ на наличния емпиричен материал. Съпътстващите табла в Приложенията също добре онагледяват и подкрепят изводите в текстовата част. Процесът на дълготрайно, последователно културно влияние и вървящите паралелно „елинизация” и „латенизация”, като част от глобализиращите процеси в голямото койне на елинистическия свят, сполучливо е представен при редица от известните елинистически тракийски градски центрове като Севтополис, Кабиле, Филипополис и др.

Докторантът се включва с критичен поглед и в дискусиите за келтското присъствие в района на Кабиле и Източна Стара планина, както и в изконната и основополагащата за келтската проблематика в тракийската археология тема за царството на Кавар и местоположението на Тилис. Проблемите на идентификацията са ясно дефинирани и много добре разгледани.

Третата глава от представения за рецензиране дисертационен труд е наречена *Латенски влияния в Източните Балкани през II-I в. пр.Хр. Падея – Панагюрски колонии.*

Посветена е на латенското влияние и проявите на „латенизация” в Тракия през късните етапи на елинистическата епоха. Отново са разгледани и анализирани многобройни археологически комплекси и единични находки. Авторът отново демонстрира своя критичен поглед, включвайки се в различни, битувачи от десетилетия научни дискусии. Като пример може да бъде даден анализът на гробната находка от Кълново. Считам, че критичният подход и категоричното желание да се стои настрана от различни „екзотични културно-исторически интерпретации”, които имат спекулативен и хиперинтерпретативен характер са сред основните достойнства на научния труд на Юлий Стоянов. Подробният анализ на гробния инвентар от Сашова могила също демонстрира тези достойнства, но ми се струва, че е показателен и за някои склонности, от които авторът трябва да се въздържа и да се стреми да изчисти в стила си, а именно – по-малко повторения, по-сбит и синтезиран изказ, без излишно многословие.

Обобщеният преглед за гробните комплекси от типа Падеа-Панагюрски колонии (дефиниция, териториален и хронологически обхват) и актуализирането на състоянието на научната дискусия са също сред добрите постижения на научната работа на Юлий Стоянов. Тук отново бих посочил и доброто съответствие между текстова част и приложения (Табла 67-72), в които териториалното разпространение на културния феномен Падеа-Панагюрски колонии е подробно представено, не само въз основа на обобщаващи публикации на други автори, но и въз основа на съществени приноси на самия автор.

В **Заклучението** е направен опит да се обобщи в най-пълна степен казаното в дисертационния труд. Вероятно този стремеж е подвел докторанта, защото в този вид **Заклучението** прилича на съкратен автореферат, но е загубило някои от основните черти, които тази част от изследването може и трябва да носи. За сметка на буквалното повтаряне на общата структура на дисертацията и краткото преразказване на казаното във всяка една част трябва да бъде потърсен по-синтезиращ и аналитичен подход. Дълбоко съм убеден, че дисертационният труд на Юлий Стоянов трябва да бъде публикуван във възможно кратки срокове и изказвам своята подкрепа и препоръка за това. Но считам, че **Заклучението** трябва да бъде основно преработено преди публикуване.

Авторефератът добре отразява съдържанието на дисертационния труд. В автосправката коректно са изброени приносите и основните постижения на автора.

Юлий Стоянов има единадесет научни публикации, пряко свързани с темата на дисертацията. Някои от тях в съавторство с такива изтъкнати изследователи на келтската древност като Винсънт Мегау, което само по себе си е изключително висок атестат. Много положително впечатление прави и фактът, че повече от половината публикации са издадени в чужбина, а преобладаващата част са на английски език, което ги прави лесно достъпни и международно четивни.

В заключение, като имам пред вид цялостните качества на дисертационния труд на **Юлий Емилов Стоянов**, заявявам в своето становище пред уважаемото жури, че рецензираната работа притежава редица научни достойнства, категорично отговаря на изискванията **да ѝ бъде присъдена образователната и научна степен „Доктор”**, поради което аз давам своя положителен вот.

22.10. 2014 г

София

Доц. д-р Христо Попов